

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 617/2022-53

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a zo sudcov Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a Libora Duľu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Slovenskej republiky**, zastúpenej Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky, Štúrova 2, Bratislava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Cdo 48/2017 z 30. júla 2019 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Cdo 48/2017 z 30. júla 2019 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Cdo 48/2017 z 30. júla 2019 **zrušuje a vec vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a jej argumentácia

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou čiastočne prijatou na ďalšie konanie uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 617/2022-20 z 30. novembra 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) rozhodnutím Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) označeným v záhlaví, ktoré navrhuje zrušiť a vrátiť vec na ďalšie konanie.
2. V spore vedenom na Okresnom súde Košice I (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 40 C 7/2014 sa [REDACTED] (ďalej aj „žalobkyňa“ alebo „zúčastnená osoba“) od sťažovateľky domáhala zaplatenia sumy 150 000 eur s príslušenstvom ako náhrady nemajetkovej ujmy spôsobenej nezákonným rozhodnutím podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 514/2003 Z. z.“). Žalovaná svoj nárok odvodzovala z toho, že uznesením z 22. septembra 2009 vyšetrovateľ sekcie kontroly a inšpekčnej služby, odboru inšpekčnej služby

Ministerstva vnútra Slovenskej republiky začal trestné stíhanie a uznesením z 29. marca 2010 jej vzniesol obvinenie pre trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa. Po podaní obžaloby vo februári 2011 bolo uznesením Okresného súdu Trebišov č. k. 4 T 57/2011 z 12. júla 2012 trestné stíhanie žalobkyne zastavené, pretože skutok nie je trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci. V dôsledku trestného stíhania malo byť porušené právo žalobkyne na súkromie a rodinný život, stratila dôveru nadriadených, bola preradená a poškodená na plate, má zdravotné problémy.

3. Okresný súd rozsudkom z 27. mája 2015 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) uložil sťažovateľke povinnosť zaplatiť žalobkyňi sumu 100 000 eur s 5,5 % úrokom z omeškania od 16. augusta 2013 do zaplatenia, v prevyšujúcej časti návrh žalobkyne zamietol s tým, že o trovách konania rozhodne samostatným uznesením. Krajský súd v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) na odvolania strán rozsudkom č. k. 9 Co 506/2015-212 z 12. októbra 2016 (ďalej len „rozsudok krajského súdu“) rozsudok okresného súdu potvrdil a náhradu trov odvolacieho konania stranám nepriznal. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie z dôvodov podľa § 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) v spojení s § 432 ods. 1 CSP spolu s návrhom na odklad vykonateľnosti. Najvyšší súd uznesením z 3. mája 2017 odložil vykonateľnosť rozsudku okresného súdu v spojení s rozsudkom krajského súdu a následne uznesením č. k. 4 Cdo 48/2017 z 30. júla 2019 (ďalej len „napadnuté uznesenie“) dovolanie sťažovateľky odmietol a žalobkyňi priznal nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

4. Najvyšší súd po zhrnutí rozsudkov okresného súdu a krajského súdu zrekapituloval, že sťažovateľka prípustnosť a dôvodnosť dovolania vyvodzovala z § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Nesprávne právne posúdenie malo podľa nej spočívať v nesprávnej interpretácii § 17 ods. 4 zákona č. 514/2003 Z. z. v znení zákona č. 412/2012 Z. z., ktorý obmedzuje priznanie nemajetkovej ujmy sumou 19 000 eur a zabraňuje možnosti obohacovania sa na úkor štátu, a to bez ohľadu na účinnosť novelizácie od 1. januára 2013. Otázka aplikácie tohto ustanovenia aj na prípady, v ktorých nezákonné rozhodnutie bolo vydané pred 1. januárom 2013, podľa nej nebola v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu riešená, bol preto naplnený dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP, a to rovnako aj vo vzťahu k priznaným úrokom z omeškania podľa § 16 ods. 4 zákona č. 514/2003 Z. z. V tomto smere sa odvolací súd mal odchýliť od ustálenej judikatúry najvyššieho súdu (7 MCdo 16/2011, 6 Cdo 185/2011) bez uvedenia dôvodu odklonu.

5. Po zdôraznení zásady viazanosti uplatnenými dovolacími dôvodmi vrátane ich obsahového i rozsahového vymedzenia najvyšší súd konštatoval, že sťažovateľka vyvodzovala prípustnosť dovolania výlučne z § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Právnu otázku aplikovateľnosti zákona č. 412/2012 Z. z. aj na nezákonné rozhodnutia vydané pred 1. januárom 2013 možno podľa najvyššieho súdu považovať za vyriešenú uznesením č. k. 7 Cdo 262/2015 zo 16. marca 2016, teda ešte pred vydaním rozsudku krajského súdu, so záverom: *„Právo poškodeného na náhradu škody (nemajetkovej ujmy) vzniká momentom vydania nezákonného rozhodnutia, vzatia do väzby, či zbytočnými prietahmi v konaní, bez ohľadu na to, že žalovateľným nárokom sa stáva až po splnení ďalších podmienok (napr. zastavením trestného stíhania, oslobodením obžalovaného spod obžaloby a pod.). Preto aplikovať ustanovenie § 17 v zmysle tejto novely (zákona č. 412/2012 Z. z.) na prípady, keď uznesenie o vznesení obvinenia bolo vydané pred 1. januárom 2013, by znamenalo pripustiť, že hoci v čase pred nadobudnutím účinnosti uvedenej novely vzniklo poškodenému právo na náhradu nemajetkovej ujmy v nelimitovanej výške, toto jeho právo v časti prevyšujúcej horný limit zavedený novelou (zákona č. 412/2012 Z. z.) zaniklo dňom jej účinnosti. Takýto prístup súdov by popieral*

nielen ústavný princíp úplného odškodnenia (čl. 46 ods. 3 ústavy), ale spôsobil by aj neprípustné odňatie už existujúceho práva, čiže bol by zásahom do legitímneho očakávania poškodeného na primeranú satisfakciu, a bol by aj porušením zákazu retroaktivity. “

6. Nastolenú otázku nároku žalobkyne na úroky z omeškania z náhrady nemajetkovej ujmy tiež možno podľa najvyššieho súdu považovať za vyriešenú uzneseniami sp. zn. 2 Cdo 48/2010, 2 Cdo 155/2011, 7 Cdo 253/2013 so záverom: „*Štát je povinný nahradiť škodu najneskôr do šiestich mesiacov odo dňa, kedy poškodený nárok riadne uplatnil podľa § 16 zákona č. 514/2003 Z.z. a márnym uplynutím tejto lehoty sa štát ako dlžník zo zodpovednostného právneho vzťahu (§ 489 Občianskeho zákonníka) dostáva do omeškania, a tak najskôr odo dňa nasledujúceho po uplynutí 6-mesačnej lehoty ho postihuje povinnosť zaplatiť poškodenému veriteľovi tiež úroky z omeškania. “*

7. Podľa najvyššieho súdu jednou z obligatórných náležitostí dovolania je uvedenie, v čom dovolateľ vidí splnenie predpokladov jeho prípustnosti. Táto náležitosť je odlišná od dovolacieho dôvodu a jej účel spočíva v tom, aby sa dovolateľ vopred zoznámil s relevantnou judikatúrou dovolacieho súdu a zvážil šance dovolania na úspech. Dovolateľ je povinný uviesť nielen právne posúdenie a vyložiť, v čom spočíva jeho nesprávnosť (§ 432 ods. 2 CSP), ale aj konfrontovať túto nesprávnosť s doterajšou rozhodovacou praxou a vymedziť, v čom vidí splnenie predpokladov prípustnosti dovolania (§ 421 ods. 1 CSP). Podľa najvyššieho súdu predpoklad prípustnosti dovolania sťažovateľky spočíval v tom, že mala byť posúdená doteraz neriešená právna otázka, čiže bola vymedzená iba vo vzťahu k neexistujúcej judikatúre dovolacieho súdu. Tento predpoklad však v tomto prípade neobstál, preto dovolaciemu súdu nezostalo iné, než len jej dovolanie odmietnuť pre neprípustnosť podľa § 447 písm. c) CSP.

8. Ak aj sťažovateľka okrajovo zastávala názor, že konkrétna právna otázka (najmä splatnosť nároku odôvodnená v jej replike) bola v judikatúre dovolacieho súdu riešená rozdielne, než ju posúdil krajský súd, potom predpoklad prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) alebo c) CSP nevymedzila vôbec (či riadne), takže sa touto námietkou najvyšší súd ani nezaoberal a aj z tohto dôvodu jej dovolanie odmietol podľa § 447 písm. f) CSP.

9. Proti napadnutému uzneseniu sťažovateľka argumentuje v dvoch líniách:

i) Najvyšší súd zamedzil jej prístupu k súdu, keď sa nezaoberal ďalšími dovolacími dôvodmi uvedenými v dovolaní, postupoval striktné formalisticky. Materiálne totiž jasne uviedla aj dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP v otázke priamej príčinnej súvislosti vzniku nemajetkovej ujmy s preradením žalobkyne na iné pracovisko, výšky priznanej nemajetkovej ujmy a v otázke doby priznaných úrokov z omeškania.

ii) Napadnuté uznesenie je vnútorne rozporné a zmätočné, pretože najvyšší súd na jednej strane považoval otázku lehoty plynutia úrokov z omeškania v zmysle uplatneného dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP za vyriešenú (čo sťažovateľka nenamietala) a na druhej strane na inom mieste uvádza, že sťažovateľka vymedzila otázku, pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu len okrajovo.

II.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

II.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

10. Najvyšší súd ponechal rozhodnutie na úvahe ústavného súdu a súhlasil s upustením od pojednávania. V priloženom vyjadrení predsedníčky senátu JUDr. Svetlovskej sa uvádza, že dovolací súd sa zaoberal všetkými dôvodmi prípustnosti, ktoré označila sťažovateľka, a rozhodol v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu. Sťažovateľka opakuje priebeh konania a námietky uvedené už v dovolaní, vyjadruje opätovne svoj nesúhlas s rozhodnutím odvolacieho súdu aj dovolacieho súdu, namietajúc jeho právne závery. V rozhodnutí boli podľa predsedníčky senátu poskytnuté všetky odpovede na námietky sťažovateľky.

II.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

11. Z obsahu rozsudku krajského súdu a napadnutého uznesenia je zrejmé, že tieto rozhodnutia sú dostatočne odôvodnené, nie sú zjavne neodôvodnené, arbitrárne, z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné. Sťažovateľka podala dovolanie z jediného dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. b) v spojení s § 432 ods. 1 CSP. Najvyšší súd sa s týmto dovolacím dôvodom v napadnutom uznesení presvedčivo vysporiadal, čo zúčastnená osoba ilustrovala odkazmi na body 6 až 14 odôvodnenia. Uviedol, že nastolenú právnu otázku aplikovateľnosti zákona č. 412/2012 Z. z. aj na nezákonné rozhodnutia vydané pred 1. januárom 2013 možno pokladať za vyriešenú uznesením najvyššieho súdu č. k. 7 Cdo 262/2015 zo 16. marca 2016, teda ešte pred vydaním napadnutého rozsudku krajského súdu. Najvyšší súd preto správne dovolanie sťažovateľky odmietol. Jeho rozhodnutie je riadne odôvodnené, nemôže byť predmetom preskúmavania ústavným súdom, lebo nevykazuje znaky svojvôle alebo arbitrárnosti.

12. Námietky sťažovateľky, že obidva sudy v napadnutých rozhodnutiach neprihliadali na výšku náhrady nemajetkovej ujmy priznanú v obdobných konaniach, neobstoja. Takýto dovolací dôvod v dovolaní sťažovateľky vymedzený nebol. V dovolaní sťažovateľka prípustnosť a dôvodnosť dovolania nevyvodzovala z § 421 ods. 1 písm. a) alebo c) CSP. Najvyšší súd sa tak touto námietkou nezaoberal a neskúmal, či priznanou výškou náhrady nemajetkovej ujmy sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, prípadne či dovolacím súdom sú obdobné prípady rozhodované rozdielne.

13. Tvrdenie sťažovateľky vo vzťahu k obdobiu priznania úrokov z omeškania či k vzniku povinnosti sťažovateľky zaplatiť nemajetkovú ujmu smerujúce k záveru o odklone súdov od ustálenej judikatúry najvyššieho súdu podľa zúčastnenej osoby neobstojí, lebo je v rozpore so zákonom, ale aj s aktuálnou judikatúrou najvyššieho súdu. Pod pojmom škoda sa rozumie skutočná škoda, ušlý zisk a nemajetková ujma, a preto nie je zrejmé, prečo by sa podľa sťažovateľky § 16 ods. 4 zákona č. 514/2003 Z. z. nemal vzťahovať aj na škodu, t. j. nemajetkovú ujmu. Ide len o účelový a špekulatívny výklad práva zo strany sťažovateľky. Zúčastnená osoba poukázala na rozhodnutia najvyššieho súdu, ktorými boli priznané úroky z omeškania pri náhrade nemajetkovej ujmy v konaniach o náhradu škody. V uznesení č. k. 8 Cdo 191/2020 z 27. januára 2022 najvyšší súd uviedol: „*Nakoľko však dovolateľom nastolená právna otázka v zmysle § 421 ods. 1 písm. c) CSP už bola dovolacím súdom riešená v rozhodnutí sp. zn. 4Cdo/257/2019 tak, že*

k vzniku omeškania s plnením nemajetkovej ujmy nedochádza márnym uplynutím lehoty ustanovenej rozhodnutím súdu, ale už márnym uplynutím šesťmesačnej lehoty na plnenie podľa § 16 ods. 1 zákona č. 514/2003 Z.z., pričom uvedený právny záver prijal dovolací súd aj v rozhodnutiach sp. zn. 4Cdo 48/2017 a 7 Cdo 243/2019, tento právny záver berie dovolací súd aj v tomto preskúmanom prípade na zreteľ a prikláňa sa k nemu.“

14. Neobstoja ani námietky sťažovateľky, že súdy oboch inštancií dospeli k nesprávnemu právnemu posúdeniu pretože nezohľadnili iné právne predpisy upravujúce finančné kompenzácie za spôsobené ujmy, lebo podľa zúčastnenej osoby sú v rozpore so skutkovým a s právnym stavom veci. Javí sa nelogické aplikovať § 5 zákona č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení neskorších predpisov na určovanie výšky náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch za škodu, ktorá bola spôsobená nezákonným rozhodnutím orgánu verejnej moci podľa zákona č. 514/2003 Z. z. V konaniach o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi sa štátny orgán nedopustil žiadneho protiprávneho konania, a tak je logické, že aj sumy odškodnenia stanovené v tomto zákone sú len symbolické a limitované maximálnym odškodnením. Iná je situácia pri náhrade škody za nezákonné rozhodnutie alebo nesprávny úradný postup, kde sa orgán štátnej správy dopustil protiprávneho konania. Ide o objektívnu zodpovednosť štátu, výšku náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch nemožno obmedziť (vyslovil to najvyšší súd v rozhodnutí č. k. 7 Cdo 262/2015 zo 16. marca 2016), pri stanovení jej výšky súd vychádza z kritérií podľa § 17 ods. 3 zákona č. 514/2003 Z. z. Poukazujúc na ďalšie právne predpisy, podľa zúčastnenej osoby neobstojí tvrdenie sťažovateľky, ktorým sa snaží navodiť situáciu, že náhrada škody na zdraví (za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia) sa priznáva v minimálnych výškach a že náhrada nemajetkovej ujmy v konaniach proti štátu nemôže byť vyššia ako náhrada škody na zdraví, či už za bolesť, alebo za sťaženie spoločenského uplatnenia.

15. Podľa zúčastnenej osoby neobstoja ani námietky sťažovateľky že obidva súdy neprihliadali na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vzťahujúcu sa na výšku náhrady za porušenie osobnostných práv. Súd totiž vychádza z kritérií podľa § 17 ods. 3 zákona č. 514/2003 Z. z., podľa napadnutých rozhodnutí došlo k mimoriadne závažnému zásahu do osobnostných práv žalobkyne a priznaná výška náhrady je primeraná.

16. Námietky sťažovateľky o pochybení obidvoch súdov, keď nerešpektovali aktuálne znenie § 17 ods. 4 zákona č. 412/2012 Z. z., ktorým bol novelizovaný zákon č. 514/2003 Z. z., ktorým sa od 1. januára 2013 stanovil limit (50-násobok minimálnej mzdy) maximálnej hranice náhrady nemajetkovej ujmy spôsobenej nezákonným rozhodnutím orgánu verejnej moci, podľa zúčastnenej osoby neobstoja, pretože toto aktuálne ustanovenie je na jej prípad neaplikovateľné z dôvodu vydania nezákonného rozhodnutia pred účinnosťou tohto zákona. Zúčastnená osoba predniesla polemiku s ústavnosťou limitácie výšky náhrady nemajetkovej ujmy spôsobenej pri výkone verejnej moci. Rozhodnutia ESLP pripúšťajú prekročenie maximálnej výšky v odôvodnených prípadoch.

17. Zrušením napadnutých rozhodnutí by došlo k porušeniu princípu právnej istoty, k zásahu do právnej istoty účastníkov. Ústavná sťažnosť sťažovateľky neobsahuje žiadne presvedčivé argumenty odôvodňujúce takýto zásah.

II.3. Replika sťažovateľky:

18. Sťažovateľka v reakcii na odkazované rozhodnutie najvyššieho súdu č. k. 8 Cdo 191/2020 z 27. januára 2022 poukázala na to, že najvyšší súd v tomto rozhodnutí prvotne vychádzal práve z napadnutého uznesenia a ďalšie „reťaziace sa“ rozhodnutia boli vydané až po predmetnom rozhodnutí, a preto na ne v súvislosti s konaním o ústavnej sťažnosti nemožno prihliadať. Sťažovateľka doplnila, že odkazovanému rozhodnutiu najvyššieho súdu predchádzalo uznesenie č. k. 7 Cdo 100/2017 zo 17. októbra 2018, ktorým bolo vyhovené dovolaniu sťažovateľky. Ide o dve protichodné rozhodnutia najvyššieho súdu v jednej veci týkajúce sa tej istej právnej otázky. Princíp právnej istoty, ktorého súčasťou je predvídateľnosť práva, je tak porušovaný.

19. Pri právnej otázke, odkedy sa majú priznávať úroky z omeškania z nemajetkovej ujmy, existujú dve skupiny rozhodnutí najvyššieho súdu. Jedna vychádza z rozsudku č. k. 1 Co 15/97 z 24. júna 1998, ktorý bol uverejnený v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky, zošite 3 s p. č. 45/2000 (povinnosť zaplatiť náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vzniká až na základe súdneho rozhodnutia, v ktorom je určená doba plnenia, až uplynutím takto určenej lehoty splnenia sa dlžník dostáva do omeškania). Druhá skupina nadväzuje na napadnuté uznesenie sp. zn. 4 Cdo 48/2017. V rozhodnutí č. k. 2 Cdo 315/2020 z 29. septembra 2022 sa najvyšší súd meritom veci nezaoberal.

20. Polemiku zúčastnenej osoby o zákonnosti obmedzenia výšky priznávania nemajetkovej ujmy a porovnávanie výšky možného plnenia podľa ďalšieho zákona považovala sťažovateľka za irelevantné, nadbytočné a nesúvisiace. Napokon sťažovateľka označila právnu úpravu týkajúcu sa zodpovednosti za škodu spôsobenú trestným stíhaním za najštedrejšiu v Európe, čo dokreslila na príkladoch viacerých štátov.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

21. S ohľadom na rozsah predmetu konania vymedzený v uznesení o čiastočnom prijatí veci na ďalšie konanie a o čiastočnom odmietnutí ústavnej sťažnosti č. k. IV. ÚS 617/2022-20 z 30. novembra 2022 je možné námietky sťažovateľky zhrnúť do dvoch okruhov zrekapitulovaných v bode 9 tohto nálezu. Prvým je tvrdenie o zamedzení prístupu k dovolaciemu súdu v dôsledku nezaobrania sa ďalšími dovolacími dôvodmi, teda uplatnenie striktne formalistického postupu nezohľadňujúceho materiálne vymedzenie dovolacieho dôvodu. Druhým okruhom je vnútorná rozpornosť a zmätočnosť napadnutého uznesenia pri odpovedi na otázku splatnosti úrokov z omeškania.

22. Súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je aj právo na prístup k súdu. Slovenská republika, ako aj všetky jej orgány verejnej moci majú pozitívny záväzok aktívnym spôsobom zabezpečiť, aby práva a slobody garantované jej právnym poriadkom neboli oprávneným subjektom pod jej jurisdikciou len formálne garantované, ale aby tieto práva a slobody boli „prakticky a efektívne“ dosiahnuteľné. Z konštantnej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že do obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy patrí aj ochrana, ktorá sa účastníkovi poskytuje v konaní o opravných prostriedkoch. Ak účastník konania splní predpoklady

vyžadované zákonom na poskytnutie ochrany v opravnom konaní, všeobecný súd mu túto ochranu musí poskytnúť (m. m. II. ÚS 78/05, II. ÚS 249/05).

23. Právo na prístup k súdu je rovnako nevyhnutnou, imanentnou súčasťou práva na spravodlivý proces a tvorí jeho esenciálny prvok (sp. zn. III. ÚS 875/2016 a rozsudok ESLP vo veci Golder proti Spojenému kráľovstvu z 21. 2. 1975, sťažnosť č. 4451/70, body 35 – 36). Toto právo však nemá absolútny charakter a môže podliehať obmedzeniam zo strany štátu. Pri stanovení obmedzení požíva štát určitú mieru voľnej úvahy. Právo na prístup k súdu nemožno obmedziť takým spôsobom alebo do takej miery, že to naruší samotnú podstatu daného práva.

24. Úlohou dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku v prípade, ak ním dovolateľ namieta nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom (ako to je aj v prípade sťažovateľky), je riešenie právnych otázok významných pre rozhodnutie odvolacieho súdu, ktoré ešte neboli vyriešené dovolacím súdom v jeho rozhodovacej praxi [§ 421 ods. 1 písm. b) CSP], prípadne zjednocovanie judikatúry v právnej otázke dovolacím súdom už riešenej [§ 421 ods. 1 písm. a) a c) CSP]. Aj z týchto dôvodov prípadné rozhodnutie najvyššieho súdu v dovolacom konaní obvykle presahuje hranice rozhodnutia *inter partes*, keďže v rovine jeho možnej precedentnej záväznosti má dosah na aplikačnú prax všeobecných súdov.

25. Prípustnosť dovolania je vymedzená zákonom. Posúdenie splnenia zákonných predpokladov (podmienok) prípustnosti dovolania s negatívnym výsledkom nemôže viesť k záveru o porušení označených práv sťažovateľa v prípade, ak zákonné pravidlá dovolanie nepripúšťajú (m. m. IV. ÚS 35/02). Postup súdu v súlade so zákonom totiž nemôže viesť k vysloveniu porušenia označeného práva sťažovateľa. K takému záveru môže, naopak, viesť len eventuálny ústavne neudržateľný výklad zákona najvyšším súdom v otázke posúdenia prípustnosti dovolania. Stanovenie podmienok obmedzujúcich prípustnosť dovolania je pritom v komplexnom ponímaní legitímne a korešponduje s postavením a úlohami, ktoré najvyšší súd ako dovolací súd plní. Pravidlá týkajúce sa prípustnosti dovolania majú za cieľ zaistiť riadny výkon spravodlivosti a zvlášť rešpektovať princíp právnej istoty, ktorá bola nastolená právoplatným rozhodnutím.

26. Skutkové a právne závery všeobecného súdu (vrátane súdu dovolacieho) môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak sú zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne a zároveň majú za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 37/95, II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/01). Úlohou súdnej ochrany ústavnosti poskytovanej ústavným súdom nie je chrániť jednotlivca vo všeobecnosti pred skutkovými a právnymi omylmi všeobecných súdov, ale chrániť ho pred takými zásahmi do jeho práv, ktoré sú z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné (I. ÚS 17/01).

27. Pozícia ústavného súdu pri materiálnom prieskume rozhodnutí dovolacieho súdu si vyžaduje dôsledné oboznámenie sa s obsahom napadnutého uznesenia dovolacieho súdu a ďalšími rozhodujúcimi listinnými dôkazmi, v tomto prípade s podaným dovolaním a následným vyjadrením sťažovateľky. Sťažovateľka založila svoje dovolanie formálne na dovolacích dôvodoch podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP v spojení s § 432 ods. 1 CSP. Konkrétne namietala nesprávne právne posúdenie veci (i) v otázke možnej aplikácie § 17 ods. 4 zákona č. 514/2003 Z. z. v znení účinnom od 1. januára 2013 v otázke maximálnej možnej výšky priznanej náhrady nemajetkovej ujmy aj na prípad, keď nezákonné rozhodnutie bolo vydané v čase pred nadobudnutím účinnosti novej právnej úpravy, pretože táto otázka nebola ešte riešená v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu, (ii)

nedostatočné posúdenie podmienok ustanovených v § 17 ods. 3 písm. a) až d) zákona č. 514/2003 Z. z. ku konkrétnym zisteným okolnostiam v konaní v súvislosti so žiadosťou žalobkyne a s jej nárokom na priznanie nemajetkovej ujmy, (iii) rozpor právnych záverov odvolacieho súdu s aktuálnou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu v otázke úrokov z omeškania; konkrétne záver, že sa sťažovateľka dostala do omeškania po uplynutí šesťmesačnej lehoty od uplatnenia nároku, odkedy jej súd priznal úroky z omeškania, je podľa dovolateľky rozporný s rozhodovacou praxou najvyššieho súdu, podľa ktorej povinnosť zaplatiť náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vzniká až na základe súdneho rozhodnutia, v ktorom je určená doba plnenia a dlžník sa dostáva do omeškania až jej uplynutím.

28. V rámci sťažnostných námietok a opísaných východísk ústavný súd preskúmal napadnuté uznesenie a vyjadri sa k spôsobu vyhodnotenia a posúdenia každého z identifikovaných troch okruhov dovolacích námietok sťažovateľky.

29. Vo vzťahu k prvému okruhu dovolacích námietok ústavný súd nevyhodnotil sťažnostnú argumentáciu sťažovateľky ako spôsobilú spochybníť zodpovedajúcu časť odôvodnenia napadnutého uznesenia. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti vo vzťahu k tejto časti nepredložila samostatnú vecnú argumentáciu a polemiku so závermi dovolacieho súdu, preto ústavný súd pri viazanosti návrhom (§ 45 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) nemohol prekročiť rozsah sťažnostných námietok. Sťažovateľka totiž (na rozdiel od tretieho okruhu námietok, ku ktorému sa ústavný súd vyjadri v ďalšej časti) nenamietala jasne odklon odvolacieho súdu pri právnom posúdení maximálnej výšky priznanej nemajetkovej ujmy, ale to, že táto otázka nebola riešená v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu. Iný výklad by bol v rozpore s jasným znením tejto časti dovolania. Odpoveď dovolacieho súdu na tento okruh námietok je zrozumiteľná a ústavne akceptovateľná, odvíjajúca sa od záverov uznesenia sp. zn. 7 Cdo 262/2015 a zákazu retroaktivity, s ktorými sťažovateľka vecne nepolemizuje.

30. Ústavným súdom identifikovaný druhý okruh dovolacích námietok sa týka sťažovateľkou tvrdeného nedostatočného posúdenia podmienok rozhodujúcich pre určenie výšky nemajetkovej ujmy podľa § 17 ods. 3 zákona č. 514/2003 Z. z. Sťažovateľka všeobecne namietala viaceré závery okresného súdu, resp. krajského súdu, ktoré sú skutkovej povahy (preradenie žalobkyne na iný úsek, povaha skutku, ktorý mala žalobkyňa spáchať, nezohľadnenie dopadu preradenia na výšku zárobku, tvrdenia svedkov o možnosti pracovného postupu žalobkyne, zásah do súkromnej sféry žalobkyne, následky jej trestného stíhania). Tie následne všeobecne zhrnula do záveru, že „... z obsahu a výsledkov dokazovania nemožno vyvodíť záver, že by žalobkyňa bola spôsobená mimoriadne závažná ujma, ktorá by zodpovedal priznanej sume – náhrade nemajetkovej ujmy...“.

31. Na tento okruh námietok neposkytol dovolací súd žiadnu odpoveď, ako keby ich ani nepovažoval za predmet dovolania, keďže ich ani nespomenul v bode 3 odôvodnenia zhrňujúcim obsah dovolacích námietok. Z obsahu dovolania je pritom zjavné, že tieto námietky boli obsahovou súčasťou dovolacej argumentácie. Ak ich ale najvyšší súd nepovažoval za podstatné pre rozhodnutie, neidentifikoval v nich prípustný dovolací dôvod alebo ich nepovažoval za právne otázky riadne vymedzené spôsobom uvedeným v § 432 až § 435 CSP, bolo jeho povinnosťou poskytnúť jasnú odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. V opačnom prípade, ak odpoveďou na námietky majú byť len paušálne závery o náležitostiach dovolania (body 11 a 12 odôvodnenia),

resp. o spôsobe formulácie dovolacej otázky podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP (bod 14 odôvodnenia), je potrebné považovať rozhodnutie za príliš formalistické a zjavne neodôvodnené.

32. K spôsobu vymedzenia dovolacích dôvodov nesprávneho právneho posúdenia veci odvolacím súdom a jeho posudzovaniu najvyšším súdom ústavný súd odkazuje na závery uvedené v náleze č. k. I. ÚS 51/2020 z 9. júna 2020: „Povinnosť dovolateľa vymedziť a konkretizovať prípustnosť dovolania podľa § 421 CSP treba vnímať ako jeho povinnosť predostrieť vlastnú argumentáciu v prospech prípustnosti dovolania, a tak napomôcť preskúmaniu rozhodnutia odvolacím súdom. Dovolací súd však nie je vymedzením prípustnosti viazaný a skúma ju aj sám. Najvyšší súd nemôže byť viazaný tým, o ktorý prípad právnej otázky podľa § 421 ods. 1 CSP oprel prípustnosť dovolania dovolateľ. Situácia dovolateľa sa totiž môže v priebehu dovolacieho konania meniť.“

33. Toto východisko je akceptovateľné vo vzťahu k tretiemu okruhu námietok (úroky z omeškania, pozn.). Sťažovateľka podľa zistenia ústavného súdu uviedla v dovolaní v rámci spomínaného okruhu argumentáciu subsumovateľnú pod dovolací dôvod podľa § 432 CSP ako nesprávne právne posúdenie otázky vzniku povinnosti zaplatiť náhradu nemajetkovej ujmy, od ktorej sa odvíja pre vec podstatná otázka omeškania s jej zaplatením, a teda dôvodnosť nároku na uplatnený úrok z omeškania. Sťažovateľka v dovolaní označila predpoklad prípustnosti dovolania v podobe rozporu rozhodnutia odvolacieho súdu s rozhodovacou praxou najvyššieho súdu, resp. odchýlenia sa od jeho ustálenej judikatúry (sp. zn. 7 MCdo 16/2011, 6 Cdo 185/2011). Sťažovateľka uvádza na tejto judikatúre založené posúdenie vzniku povinnosti zaplatiť náhradu nemajetkovej ujmy na základe súdneho rozhodnutia, v ktorom je určená lehota na plnenie, ktorej uplynutím sa dostáva dlžník do omeškania. Tým rozporuje posúdenie vykonané súdmi nižšej inštancie v súvislosti s omeškaním sťažovateľky s uspokojením nároku odvodeným od uplynutia šesťmesačnej lehoty na predbežné prerokovanie nároku podľa § 16 ods. 4 zákona č. 514/2003 Z. z.

34. Ústavný súd považuje námietku sťažovateľky o striktnom formalistickom prístupe dovolacieho súdu k námietke nesprávneho právneho posúdenia otázky úrokov z omeškania z nemajetkovej ujmy za dôvodnú. Aj napriek stručnosti dovolacej argumentácie bol z jej obsahu zrejmý vecný obsah jej výhrad k právnemu posúdeniu v tejto časti, a to uvedený priamo v dovolaní (teda nie v replike ako zjavne v rozpore s obsahom súdneho spisu uvádza najvyšší súd, pozn.), podporený vecnými dôvodmi (povinnosť zaplatiť nemajetkovú ujmu vzniká až súdnym rozhodnutím, uplynutím určenej lehoty plnenia nastáva omeškanie, predbežné prerokovanie na to nemá vplyv, pozn.). Reakcia dovolacieho súdu sa obmedzila na citáciu rozhodnutí (2 Cdo 48/2010, 2 Cdo 155/2010, 7 Cdo 253/2013) odlišných od tých, ktorými argumentovala sťažovateľka, pričom dovolací súd neposkytol žiadnu odpoveď na jej konkrétnu argumentáciu.

35. Tento záver platí aj napriek tomu, že sťažovateľka časť argumentácie doplnila až v replike z 9. marca 2017 a že formálne označila ako dôvod zakladajúci prípustnosť dovolania len § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Ústavný súd prisvedčuje sťažovateľke, že materiálne išlo skôr o vymedzenie predpokladov prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP. Touto eventualitou sa najvyšší súd síce zaoberal, ale len stručne uzavrel, že tento predpoklad sťažovateľka nevyvedla vôbec (či riadne), takže sa touto námietkou vecne nezaoberal.

36. Vzhľadom na stručnosť dôvodov napadnutého uznesenia v tejto časti z názoru najvyššieho súdu, že táto otázka je v jeho rozhodovacej praxi vyriešená, nevyplýva bez ďalšieho, že nedošlo zo strany odvolacieho súdu pri jej riešení k odklonu od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho

súdu. Osobitne ak sťažovateľkou odkazované (argumentované) rozhodnutia na prvý pohľad nie sú totožné s tými, na ktoré odkazuje najvyšší súd. Podľa ústavného súdu boli dovolacie námietky sťažovateľky dostatočne jasne formulované na to, aby na ne bola daná vecná odpoveď (o existencii tvrdeného judikatúrneho odklonu), a v okolnostiach prípadu nepostačuje formálny odkaz na nedostatočné vymedzenie predpokladu prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP.

37. Pozornosti ústavného súdu neušiel ani namietaný vnútorný rozpor napadnutého uznesenia, keď najvyšší súd otázku predostretú sťažovateľkou identifikoval na účely posúdenia prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP (čím podľa názoru ústavného súdu dezinterpretoval jej dovolanie a následné vyjadrenie, pozn.). Dal na ňu aj vecnú odpoveď, ale pre účely posúdenia prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP už nebola podľa jeho názoru otázka (riadne) vymedzená, resp. išlo už len o okrajovú otázku.

38. Ústavný súd preto dospel k záveru, že závery napadnutého uznesenia v druhom a treťom okruhu dovolacích námietok trpia argumentačnými nedostatkami, ktoré majú vplyv na ústavnú udržateľnosť odôvodnenia tohto rozhodnutia. Sťažovateľka sa obrátila na súd s mimoriadnym opravným prostriedkom a najvyšší súd sa ním v potrebnom rozsahu vecne nezaoberal. Odmietol ho ako celok z dôvodov, ktoré sú čiastočne prejavom prílišného dôrazu na formu na úkor obsahu podania a sú vnútorne rozporné, navyše k časti námietok nezaujal jasné stanovisko. Ide o zásah do samotnej podstaty práva na súdnu ochranu, pretože sťažovateľke bol odopretý prístup k súdu, ktorý mal rozhodnúť o jej dovolacích námietkach a bol povinný svoje rozhodnutie riadne a presvedčivo odôvodniť.

39. Vzhľadom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že vo vzťahu k druhému a tretiemu okruhu dovolacích námietok bolo napadnutým uznesením porušené základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (bod 1 výroku nálezu).

40. Ústavný súd dospel k záveru, že pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné vyhovieť návrhu na zrušenie napadnutého uznesenia ako celku (výrok 2), pretože aj najvyšší súd odmietol dovolanie ako celok. Ústavný súd vrátil vec najvyššiemu súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie. Najvyšší súd je v ďalšom konaní vo veci podľa § 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 21. marca 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu